

d'Eduard Bosch per la Paraula de Déu ni el seu afany a comunicar-la. Introduïa els alumnes en la hipòtesi documentària de Wellhausen sobre les grans tradicions (Jahvista, Elohista, Deuteronomista i Sacerdotal) que es descobrien a la base del Pentateuc, així com en la recerca de les tradicions orals pre-literàries o de les formes i gèneres literaris que es troben en la Bíblia, però omplint-ho tot d'humanitat i de fe, sense l'eixarrement o la displicència amb què d'altres tractaven els mateixos temes. El seu gran ideal era veure la història i la literatura del poble d'Israel com un gran arbre que es desenrotlla orgànicament des dels orígens fins a l'arribada del Messies: cada llibre bíblic era fruit de la seva època i encaixava al mateix temps en la gran simfonia de la història de la salvació.

Fins i tot la llengua hebrea, tan antipàtica per a alguns, era per a ell una llengua preciosa, capaç d'amagar tresors esplèndids en cadascuna de les seves inflexions.

Eduard Bosch no es va limitar mai a una activitat purament acadèmica: de jove havia exercit la pastoral a Santa Maria de Cardedeu i a Santa Engràcia de Barcelona. Durant quaranta-dos anys va conduir grups de matrimonis, va ser un propagador de l'Adoració Nocturna, membre de Pax Christi, capellà de col·legi major i professor en escoles religioses.

En aquest sentit, es pot dir que la seva vida va culminar amb el nomenament de rector de la Puríssima Concepció de Barcelona, on va exercir aquest càrrec de 1988 a 1998 i hi va continuar actuant mentre les forces li ho van permetre. No sols era el pastor que acull la gent, visita malalts i celebra la litúrgia, sinó que continuava essent el mestre que havia estat sempre a través de les homilies i d'una intensa catequesi bíblica d'adults.

Servent bo i fidel, que ha anat fent feina i mantenint el somriure en tota mena de circumstàncies, no podem menys que contemplar-lo molt amunt en el goig del seu Senyor.

Jordi Sánchez Bosch

JOSEP M. FONDEVILA I PADROL (Barcelona, 1915 – Barcelona, 2005)

El P. Josep M. Fondevila va néixer a Barcelona el 28 d'octubre de 1915. Va entrar a la Companyia de Jesús el 9 d'octubre de 1935, després d'haver cursat els estudis de comerç a l'Institut Comercial de la Immaculada (ICI) i de fer una diplomatura en Ciències Químiques a l'Institut Químic de Sarrià. Va entrar a la Companyia de Jesús a Bollengo (Itàlia), on els jesuïtes catalans feien el noviciat i els estudis d'humanitats, a causa de la dissolució de la Companyia decretada per la República l'any 1931. Després va estudiar la Filosofia i la Teologia a Sarrià, a les Facultats de Filosofia i Teologia de la Companyia de Jesús que conferien graus acadèmics en virtut de l'ordenació d'estudis eclesiaístics decretada per l'encíclica *Deus scientiarum Dominus* en 1932. Va

fer el doctorat a la Universitat Gregoriana (sobre Teodor de Mopsuèstia i sant Atanasi, dirigida pel P. Galtier) i l'any 1950 es va incorporar al claustre del recent inaugurat Col·legi Màxim de Sant Francesc de Borja, a Sant Cugat del Vallès.

L'any 2000 la Comunitat jesuïta del que ara s'anomena Centre Borja va retre-li un homenatge en complir-se els cinquanta anys de dedicació ininterrompuda de Josep M. Fondevila a l'ensenyament de la teologia. Tenint en compte que el Col·legi Màxim de Sant Cugat s'inaugurà en 1949 i que Josep M. Fondevila, com hem dit, s'hi va incorporar en 1950, es pot comprendre el que va significar aquesta efemèride. En deixar-nos ha desaparegut una memòria històrica viva del Centre Borja al llarg de cinquanta anys.

Més de cinquanta anys dedicats a l'ensenyament de la teologia sistemàtica són un argument que demostra que la teologia va ser la passió de la seva vida. La jubilació de la Facultat va ser per a ell un pas dolorós, i la jubilació de l'Institut de Teologia Fonamental la va acceptar resignadament, però amb fortes reserves. Cal remarcar que la teologia que Josep M. Fondevila va començar a ensenyar en 1950 va veure's profundament transformada per la teologia que surt del Concili Vaticà II, viscut de primera mà per ell com a conseller teològic de l'aleshores bisbe auxiliar de Barcelona, Dr. Narcís Jubany.

Des d'aquell moment, tota l'embranchida personal de Josep M. Fondevila es va dedicar a l'actualització de la teologia escolàstica. Un signe eloqüent del compromís que va contreure en aquesta joiosa renovació és el fet que, juntament amb K. Rahner i J. Alfaro, va ser editor de la versió castellana de l'enciclopèdia teològica *Sacramentum Mundi*, un dels fruits del Vaticà II. Aquells anys va ser també membre de la Comissió Teològica de l'Estat espanyol.

Però, per damunt de tot, va ser un home amb una il·lusió: posar al dia els diferents tractats de la teologia sistemàtica. Va ensenyar molts tractats teològics (Gràcia, Penitència, Orde i Matrimoni). Era famosa la seva actitud abans de començar un nou curs: «Aquest curs tot és nou, perquè he refet l'anterior de dalt a baix.» Amb aquest lema renovava una i altra vegada els punts fonamentals dels tractats, de la mà de lectures, treball i de reflexió personal. En aquest sentit, una de les seves dèries era fer entenedors els temes més gruixuts i nuclears de la reflexió teològica. I, malgrat que el seu estil no era sempre del grat de tots, tanmateix s'esforçava per arribar a tothom. Era un bon pedagog i posava el màxim esforç a trobar formulacions planeres i entenedores. Durant un bon nombre d'anys va ser responsable del curs de síntesi teològica al final de la carrera que havien de donar els alumnes de llicència, en el pla antic, o al final del primer cicle, en el pla nou.

No podem deixar d'esmentar la seva col·laboració amb altres Facultats de Teologia de l'Estat espanyol. En un moment en què algunes Facultats no estaven sobrades de professors que haguessin paït el Vaticà II, va ensenyar a Deusto i, sobretot, a la Facultat de Teologia de la Pontifícia Universitat de Comillas, que ja s'havia traslladat a Madrid.

Hi ha un vessant de la seva vida que no podem passar per alt: la seva dedicació a cursos d'actualització teològica a diversos col·lectius. La seva dedicació als cursos de formació permanent de Sant Cugat es va allargar fins a 1997. Però també va esmerçar molt de temps en xerrades i cursets d'actualització per a algunes congregacions femenines (majorment amb les Teresianes del P. Poveda i amb les religioses de la Companyia de Maria, però també amb d'altres, com les Filles de Sant Josep, fundades en el segle XIX pel P. Butiñà). Aquesta tasca va anar sovint acompanyada per Exercicis

Espirituals que donava sobretot a l'estiu. I quan va esdevenir professor emèrit de la Facultat de Teologia de Catalunya i de l'Institut de Teologia Fonamental, aquesta activitat va ocupar gran part del seu temps.

La seva dedicació a l'estudi i a l'ensenyament potser li va impedir d'entrar en altres línies de treball pastoral que es varen viure en la Companyia de Jesús després de la Congregació General 32 (1975) i que, a vegades, li quedaven una mica distants. En realitat, va ser l'últim exemple d'una generació de professors de teologia que varen viure la seva dedicació a l'estudi i a l'ensenyament teològics d'una manera total i, per dir-ho d'una forma gràfica, «exclusiva», és a dir de manera molt personal i individualment respecte als altres companys professors.

Avui, quan les tasques pastorals urgeixen i el temps per a l'estudi manca, el record de la passió de Josep M. Fondevila per l'estudi i la seva dedicació ininterrompuda durant més de cinquanta anys a la teologia, ens quedaran com el testimoni i repte que ell ens ha deixat a tots.

Josep Oriol Tuñí

MIQUEL BATLLORI (Barcelona, 1909 – Sant Cugat del Vallès, 2003)

Redactar la necrologia d'una persona a la qual un s'ha sentit vinculat durant més de quaranta anys (Roma, 1962) no és fàcil. És cert que hom ha pogut adquirir un coneixement més profund de la persona, però també és cert que és més fàcil caure en el to de l'hagiografia, que el pare Batllori no voldria de cap manera. La necrologia d'un home públic com ho era Miquel Batllori (Barcelona, 1 d'octubre de 1909 – Sant Cugat del Vallès, 9 de febrer del 2003) no deixa de ser un assaig d'història biogràfica i, per tant, la distància afectiva del qui l'escriu podria sempre ajudar a obtenir l'objectivitat necessària.

Nascut a Barcelona, la seva formació de jove es féu al col·legi dels jesuïtes del carrer de Casp, d'on passà a la Universitat de Barcelona per a cursar-hi com a alumne ordinari la llicenciatura d'història i com a alumne lliure la de dret (1925-1928); culminaria la carrera acadèmica amb el doctorat obtingut a la Universitat Central de Madrid (1941). En acabar les llicenciatures ingressà en la Companyia de Jesús i féu el noviciat a Gandia (1928-1930), passant després a Veruela (Saragossa) per als estudis de filosofia, que es veieren truncats per la dissolució de la Companyia en l'adveniment de la II República. A Itàlia (Avigliana i Sanremo) realitzà els estudis eclesiàstics (1932-1939), que culminà a Oña (1940). Començà la seva etapa docent al col·legi de Montisíó a Palma (1941-1947). Cada un d'aquests passos ha deixat la seva petjada en la tasca investigadora de Miquel Batllori: Gandia li obrí el camí als estudis sobre els Borja (del s. xv endavant); les biblioteques italianes, a l'obra dels jesuïtes expulsats d'Espanya en el segle XVIII seguint el treball del pare Ignasi Casanovas, i Mallorca l'animà a apropar-se d'una banda al lul·lisme i de l'altra a personatges històrics com el bisbe Jubí i les seves aportacions a Trento (s. xvi).

Fixar de forma exhaustiva la seva aportació a la història és, avui, cosa fàcil. Són molts els elencs bibliogràfics fets al llarg del darrer període de la vida de Miquel Bat-